

AI/DP/01/24/7

Warszawa, 22.01.2024 r.
Szanowny Pan Marcin Kierwiński
Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
ul. Stefana Batorego 5
02-591 Warszawa

**Petycja w interesie publicznym w sprawie zmiany prawa i uniemożliwienia praktyki masowych
wywózek stosowanych wobec osób migrujących przez Polskę**

Petycja

Na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach (Dz.U. 2018 poz. 870) w imieniu organizacji pozarządowej Amnesty International Polska działającej w celu ochrony praw człowieka, wnoszę petycję w interesie publicznym z prośbą o:

-uchylenie ustępu 1 art. 303b ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. 2023 poz. 519) w brzmieniu o treści: „W przypadku, o którym mowa w art. 303 ust. 1 pkt 9a, komendant placówki Straży Granicznej właściwy ze względu na miejsce przekroczenia granicy sporządza protokół przekroczenia granicy oraz wydaje postanowienie o opuszczeniu terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Na postanowienie o opuszczeniu terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przysługuje zażalenie do Komendanta Głównego Straży Granicznej. Złożenie zażalenia nie wstrzymuje wykonania postanowienia.”

-uchylenie artykułów 2a. oraz 2b. rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie czasowego zawieszenia lub ograniczenia ruchu granicznego na określonych przejściach granicznych (Dz. U. 2023 poz. 1403) o treści: “2a. Osoby, które nie należą do kategorii osób wymienionych w ust. 2, poucza się o obowiązku niezwłocznego opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. 2b. W przypadku ujawnienia osób, o których mowa w ust. 2a, w przejściu granicznym, na którym ruch graniczny został zawieszony lub ograniczony oraz poza zasięgiem terytorialnym przejścia granicznego, osoby takie zawraca się do linii granicy państwowej.”

-Uchylone przepisy powinny być zastąpione regulacjami, które odpowiadają międzynarodowym zobowiązaniom Polski w zakresie ochrony praw uchodźców, w szczególności powinny one gwarantować każdej osobie która przekroczy albo podejmie próbę przekroczenia linii granicznej Rzeczypospolitej Polskiej, niezależnie od tego czy przekroczenie lub próba miały miejsce w sposób nieuregulowany, zindywidualizowaną ocenę jej sytuacji faktycznej i prawnej, a w przypadku kiedy taka osoba wskaże na chęć złożenia deklaracji o chęci rozpoczęcia w Polsce procedury o przyznanie ochrony międzynarodowej wszczęcie i przeprowadzenie procedury o przyznanie ochrony międzynarodowej na podstawie odpowiednich przepisów.

Uzasadnienie

Od lipca 2021 r. dziesiątki tysięcy migrantów i uchodźców, głównie z Syrii, Iraku i Afganistanu, próbowało przekroczyć granicę Polski z Białorusią. Pod koniec roku polskie władze informowały o prawie 40 tysiącach prób przekroczenia granicy w samym 2021 r.¹ W związku ze wzrostem liczby osób przybywających na granicę, polskie władze zaczęły stosować wywózki (push-backi) wobec tych, którym udało przedostać się na polską stronę granicy, wznosić zasieki, żeby uniemożliwić osobom migrującym dostęp do polskiego terytorium, rozmieszczać wojsko i siły obrony terytorialnej na granicy, a także odmawiać pomocy oraz ochrony międzynarodowej osobom, które utknęły w strefie przygranicznej.² Przymusowe wywózki były często brutalne, dokonywane przy użyciu nadmiernej siły³. Funkcjonariusze polskiej straży granicznej często przewozili osoby zatrzymane w Polsce na różne odcinki granicy, aby uniknąć wykrycia przez białoruskie władze, pozostawiając je zagubione, zdezorientowane i oddzielone od swoich towarzyszy drogi i rodzin. Pozostawione na nieznanym terytorium, osoby migrujące kończą bez jedzenia i wody, cierpią z powodu hipotermii, poważnych stanów odwodnienia, zatruc. Kiedy te osoby zostają zawrócone na terytorium Białorusi, czeka ich brutalność ze strony białoruskich służb, które siłą zmuszają osoby migrujące do prób przekraczania granicy z Polską. Kiedy osoby migrujące trafiają z powrotem na terytorium Białorusi, często padają ofiarami bicia, kradzieży oraz są zamykane w „strefach wykluczenia”, zazwyczaj ogradzanych jednostkach, gdzie nie otrzymują adekwatnej ilości pożywienia, wody, schronienia i środków sanitarnych.⁴ Międzynarodowe prawo uchodźcze na Białorusi jest bardzo nieefektywne, a władze rutynowo dokonują deportacji osób potrzebujących ochrony międzynarodowej do krajów niebezpiecznych, gdzie groziły im tortury lub śmierć.⁵ W przypadku kryzysu trwającego od 2021 r. mówimy o osobach migrujących, które przybywają głównie z państw objętych wojną oraz znajdujących się pod kontrolą brutalnych dyktatur.⁶ W konsekwencji brutalnych środków podjętych przez polski rząd m.in. legalizacji wywózek, co najmniej 55 osób zginęło próbując przedostać się na terytorium Polski.⁷

Stosowanie przez polskie władze masowych wywózek (push-backów) jest niezgodne z prawem międzynarodowym, w tym prawem Unii Europejskiej. Zarówno ustawodawstwo, jak i praktyka stosowana przez polską Straż Graniczną, zgodnie z którą osoby przybywające na polską granicę są doraźnie i przymusowo zawracane na Białoruś w procesie zbiorowych wywózek, bez zapewnienia im skutecznej możliwości zakwestionowania każdego zawrócenia naruszają międzynarodową zasadę *non-refoulement*, która zakazuje przekazywania kogokolwiek do miejsca, w którym istnieje realne ryzyko poważnego naruszenia praw człowieka. Zasada *non-refoulement* znajduje swoje oparcie m.in. w art. 8 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej i Obywatelskich oraz art. 4 Protokołu nr 4 do Konwencji Europejskiej.⁸ Polskie sądy wielokrotnie potwierdzały niezgodność z prawem przepisów

¹ Straż Graniczna, Nielegalne przekroczenia granicy z Białorusią w 2021 r., 12.01.2022, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/9689,Nielegalne-przekroczenia-granicy-z-Bialorusia-w-2021-r.html>

² Amnesty International, 'Okrucieństwo Zamiast Współczucia Na Granicy Z Białorusią', 11.04.2022,

³ Amnesty International, "Witamy w Guantanamo". Okrutne traktowanie na granicy polsko-białoruskiej i w ośrodkach dla cudzoziemców, 11.04.2022, <https://www.amnesty.org.pl/okrutne-traktowanie-na-granicy-polsko-bialoruskiej-i-w-osrodkach-dla-cudzoziemcow/>

⁴ Amnesty International, 'Okrucieństwo Zamiast Współczucia Na Granicy Z Białorusią', 11.04.2022,

⁵ Amnesty International, 'Okrucieństwo Zamiast Współczucia Na Granicy Z Białorusią', 11.04.2022,

⁶ Amnesty International, 'Okrucieństwo Zamiast Współczucia Na Granicy Z Białorusią', 11.04.2022,

⁷ Anna Mierzyńska, 'Miał zaledwie 23 lata. 55. ofiara śmiertelna kryzysu na granicy', 04.11.2022, <https://oko.press/mial-23-lata-ofiara-smiertelna-na-granicy>

⁸ Rzecznik Praw Obywatelskich, Rozporządzenie pozwalające na pushbacki – sprzeczne z prawem. RPO przyłączył się do skargi cudzoziemca, który miał być zawrócony do Białorusi, 03.02.2022, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-wsa-cudzoziemcy-pushbacki-przepisy-sprzeczne-z-prawem>

legalizujących wywózki.⁹ Orzecznictwo jednoznacznie wskazuje na obowiązek wszczęcia i przeprowadzenia sprawiedliwej procedury uchodźczej w stosunku do każdej osoby, która zgłasza wnioski o ochronę międzynarodową. W przypadku automatycznych wywózek nie jest możliwa należyta ocena sytuacji osoby, która przekroczyła polsko-białoruską granicę. Nawet przekroczenie granicy w sposób nieuregulowany nie może wyłączać stosowania zasady *non-refoulement*, która zabrania zwracania cudzoziemców do państw, w których grozi im niebezpieczeństwo.¹⁰

Amnesty International w swoich badaniach udowodniła, że osobom migrującym grozi niebezpieczeństwo w przypadku zawrócenia na Białoruś, a także w przypadku powrotu do państw pochodzenia, czyli najczęściej Syrii, Afganistanu i Iraku.¹¹ Podobnie, Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że brak reakcji na wnioski o ochronę międzynarodową a nawet nie przyjmowanie takich wniosków przez Polskę naruszają przepisy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka¹². Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) w sprawie C-72/22 PPU, odpowiadając na pytanie prejudycjalne litewskiego Najwyższego Sądu Administracyjnego dotyczące legalności masowych wywózek w sytuacji stanu wyjątkowego uznał tę praktykę za nielegalną z punktu widzenia prawa unijnego. TSUE podkreślił, że zgodnie z art. 8 ust. 2 dyrektywy 2013/33 osoba ubiegająca się o ochronę międzynarodową może zostać zatrzymana jedynie wtedy, gdy po indywidualnym zbadaniu sprawy okaże się to konieczne, a niemożliwe będzie zastosowanie łagodniejszych środków przymusu. Dodatkowo TSUE przypomniał o tym, że w świetle prawa do wolności zawartego w art. 6 Karty Praw Podstawowych UE zatrzymania mogą mieć miejsce jedynie, gdy są absolutnie konieczne.¹³ Masowe wywózki są zarówno nielegalne jak i okrutne. Nie może być na nie miejsca w demokratycznym państwie prawa. Dlatego apelujemy o uchylenie przepisów legalizujących wywózki, wskazanych powyżej oraz zastąpienie ich regulacjami, które odpowiadają międzynarodowym zobowiązaniom Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie praw uchodźców.

Anna Kulikowska

Anna Kulikowska
Wicedyrektorka Amnesty International

Załączniki:

1. Odpis z KRS
2. Upoważnienie dla Wicedyrektorki

⁹ Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Informacja Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka Na Temat Wyroków W Sprawach Dotyczących Zawracania Migrantów do Białorusi, 12.2022, <https://hfhr.pl/upload/2022/12/informacja-wyroki-ws-push-back-grudzien-2022.pdf>

¹⁰ Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Informacja Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka Na Temat Wyroków W Sprawach Dotyczących Zawracania Migrantów do Białorusi, 12.2022, <https://hfhr.pl/upload/2022/12/informacja-wyroki-ws-push-back-grudzien-2022.pdf>

¹¹ Amnesty International, 'Okrucieństwo Zamiast Współczucia Na Granicy Z Białorusią', 11.04.2022,

¹² Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, WSA: pushbacki sprzeczne z prawem polskim i międzynarodowym. Skargę złożył m.in. RPO. Uzasadnienie wyroku, 07.10.2022, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/wsa-rpo-pushbacki-sprzeczność-prawo-polskie-międzynarodowe-uzasadnienie>

¹³ Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, C-72/22 PPU, 20.06.2022, <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=261930&pageIndex=0&doclang=PL&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=8473376>